

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37.014.5:371.014.2:371.13

Оксана Гузенко

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ORCID ID 0000-0003-2080-6178

DOI 10.24139/2312-5993/2023.10/159-176

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена аналізу європейського досвіду у використанні неформальної та інформальної освіти для підвищення якості освіти. Автор обґрунтовує значущість цієї теми для вітчизняної освітньої системи, визначаючи її як важливу складову неперервної освіти педагогічного персоналу. Стаття розглядає неформальну та інформальну освіту як цілеспрямоване навчання, що відбувається поза формальними навчальними закладами, і як навчання, що відбувається в повсякденному житті. Досліджуються актуальні тенденції у сфері навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу, зокрема вивчається досвід Європейського союзу. Значна увага приділяється ролі неформальної та інформальної освіти в цьому процесі, а також пропонуються конкретні рекомендації для адаптації визначених тенденцій у вітчизняній практиці з метою покращення якості педагогічної освіти та підвищення професійної компетентності педагогічного персоналу.

Ключові слова: неперервна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, підвищення кваліфікації, професійна компетентність, асесмент компетентностей, педагогічний персонал, тенденції.

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується швидкими темпами змін у всіх сферах суспільного життя, що вимагає від педагогічного персоналу постійної актуалізації й підвищення професійної компетентності. У цьому контексті актуальність пропонованого дослідження обумовлена низкою чинників, які визначають сучасну освітню дійсність та є важливими з точки зору її подальшого розвитку.

Так, першим чинником є швидкі технологічні, економічні та соціокультурні зміни, які потребують від освітньої системи постійної адаптації та вдосконалення. Закцентуємо, що зміна потреб сучасного суспільства та ринку праці вимагає від педагогічного персоналу постійного оновлення своїх знань та навичок. Таким чином, навчання й підвищення кваліфікації педагогічного персоналу є ключовими складовими цього процесу, оскільки від їхньої компетентності залежить якість освіти, яку отримують ті, хто навчається.

По-друге, неформальна та інформальна освіта набувають все більшої значущості в сучасному світі. Вони доповнюють традиційні форми навчання та надають можливості для розвитку навичок і знань педагогічного персоналу за межами офіційних закладів освіти. Однак, зазначимо, що дотепер існує значна розрізненість у розумінні та використанні цих форм освіти в різних країнах та регіонах.

По-третє, у контексті глобалізації та міжнародного співробітництва, обмін досвідом та передовими педагогічними практиками стає надзвичайно важливим для підвищення якості освіти в усьому світі. Аналіз досвіду Європейського Союзу у сфері організації навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу може стати важливим внеском у розробку стратегій та програм вітчизняної практики.

Отже, аналіз сучасних тенденцій в організації навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу, зокрема з використанням досвіду Європейського Союзу, у контексті неформальної та інформальної освіти, дозволить визначити пріоритетні напрями в удосконаленні освітніх підходів та методик навчання з метою підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно впливати на розвиток молодого покоління.

Аналіз актуальних досліджень. Огляд наукових публікацій свідчить про те, що дослідження проблеми організації навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в контексті неформальної та інформальної освіти відображає широкий спектр дослідницьких підходів та методологій. Так, із теоретичної та методологічної точки зору на досліджуване питання, ми спиралися на висновки й дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі неперервної освіти, зокрема на праці таких учених, як І. Зязюн, С. Максименко, Д. Колб, М. Ноулз.

Зазначимо, що проблема неформальної та інформальної освіти привернула увагу вчених як у зарубіжних, так і вітчизняних дослідженнях. Серед вітчизняних учених, які присвятили свої дослідження проблемам неформальної та інформальної освіти, можна виділити О. Овчарук (досліджує можливості використання неформальної та інформальної освіти для підвищення кваліфікації педагогів), Є. Кузьміна (дослідив роль неформальної та інформальної освіти в професійному зростанні педагогів), О. Іванову (досліджує використання інноваційних технологій у підвищенні кваліфікації педагогічного персоналу, що є важливим аспектом сучасного професійного розвитку в освіті).

Серед зарубіжних учених, які зробили значний внесок у цю галузь, слід відзначити імена таких науковців, як А. Роджерс (досліджує вплив інформального навчання на професійний розвиток), Д. Хетті та Г. Тімперлі (дослідження розкривають важливі аспекти використання зворотного зв'язку у професійному зростанні педагогічного персоналу) та П. Фрейре (дослідив концепцію критичної педагогіки, ідеї якої використовуються для організації неформальної та інформальної освіти).

Можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій як ефективного інструменту для організації неформальної та інформальної освіти педагогів досліджують у своїх роботах С. Бондар, К. Джонсон, О. Колеснікова, В. Лозова, М. Сеїт-Ібрагімова.

Отже, у світлі окреслених підходів та досліджень, стає очевидним, що проблема організації навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в контексті неформальної та інформальної освіти потребує подальшого дослідження та уваги. Таким чином, **метою** нашої наукової статті є зосередження на аналізі та узагальненні важливих аспектів цієї проблеми, висвітлення сучасних тенденцій та перспектив подальшого розвитку, а також виявлення можливих шляхів вирішення викликів, що стоять перед освітніми системами в контексті змінюваного суспільства та технологічного прогресу.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувалися різноманітні методологічні підходи та наукові методи для аналізу нормативно-правового регулювання та наукових досліджень у сфері неформальної та інформальної освіти в країнах Європейського Союзу. Огляд літератури включав аналіз наукових статей, законодавчих актів та стратегічних документів, що стосуються неперервної освіти та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу. Дослідження базувалося на зборі та аналізі даних із офіційних джерел, таких як веб-сайти урядових установ, міжнародні організації та академічні дослідження, застосовуючи методи дескриптивного та порівняльного аналізу, а також критичного огляду літератури. Дані для дослідження були систематично проаналізовані для виявлення основних тенденцій та висновків щодо регулювання неформальної та інформальної освіти в країнах Європейського Союзу, що сприяло формулюванню перспектив подальших наукових розвідок у даній області.

Виклад основного матеріалу. Освіта та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу є невід'ємною складовою сучасної освітньої

системи та визначальним елементом професійного розвитку педагогічних кадрів. Сутність цього процесу полягає в систематичному оновленні та поглибленні знань, навичок та компетентностей, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків у сфері освіти. Закцентуємо, що значення навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу визначається низкою ключових аспектів, які мають прямий вплив на ефективність освітньої діяльності та досягнення її цілей.

По-перше, навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу забезпечують відповідність його кваліфікації сучасним вимогам освітнього середовища. Розвиток технологій та зміни в суспільстві створюють нові виклики для педагогів, і від їхньої компетентності залежить успішність освітнього процесу.

По-друге, навчання сприяє розвитку творчого потенціалу педагогів. Здатність до творчого мислення та інноваційних підходів у навчанні є ключовим елементом ефективності освітньої практики, а підвищення кваліфікації дозволяє педагогам розвивати ці важливі якості.

По-третє, навчання підвищує мотивацію педагогів до професійної діяльності. Постійне навчання та професійний розвиток сприяють посиленню самооцінки та впевненості в своїх силах, що мобілізує педагогів до досягнення високих результатів.

І, нарешті, підвищення кваліфікації педагогів безпосередньо впливає на покращення результатів навчання учнів. Компетентні та мотивовані педагоги сприяють створенню навчальної атмосфери, що сприяє активному залученню учнів до процесу навчання та підвищує їхню успішність.

Основними підходами до організації навчання й підвищення кваліфікації педагогічного персоналу є формальна, неформальна та інформальна освіта. Формальна освіта передбачає проходження структурованих навчальних програм, які відповідають установленим стандартам та мають офіційний статус. У цей процес включаються курси, семінари, тренінги, вебінари та інші форми професійного навчання, організовані закладами освіти або спеціалізованими установами. Проте, ураховуючи динамічність та неперервність сучасної освіти, традиційних форм вже не достатньо, щоб задовольнити потреби педагогічних працівників, які постійно стикаються з новими викликами та потребами. Закцентуємо, що у світлі цих змін, важливим стає визнання ролі неформальної та інформальної освіти як важливих елементів професійного розвитку педагогічного персоналу, що відображено у

відповідних нормативних документах, зокрема в Законі України «Про освіту». Так, у статті 8 вказаного Закону визначено, що «особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів» (Закон України «Про освіту», 2017).

З огляду на це, роль неформальної та інформальної освіти в підвищенні кваліфікації педагогічного персоналу полягає в унікальній можливості доповнювати офіційну освіту та професійний досвід педагогів. Неформальні форми навчання, такі як семінари, тренінги, майстер-класи, дозволяють педагогам отримувати актуальні знання та практичні навички у специфічних аспектах своєї роботи. Підкреслимо, що неформальна освіта – це цілеспрямована освітня діяльність, яка не веде до присвоєння офіційно визнаних освітніх кваліфікацій, проте її роль у підвищенні кваліфікації педагогів полягає в набутті педагогами нових знань, умінь та навичок у зручний для них час та у зручному темпі. Однак, ця освітня діяльність є структурованою, має освітню мету, певні часові межі, інфраструктурну підтримку та здійснюється усвідомлено (Мартинець, 2017).

Вітчизняна неформальна освіта охоплює широкий спектр активностей, включаючи індивідуальні заняття під керівництвом тренерів або тьюторів, тренінги та короткострокові курси, спрямовані на досягнення практичних цілей у найкоротший термін. Цей вид освіти не обмежений віком, професійним статусом або інтелектуальним рівнем учасників і часто не обмежується часовими межами. У секторі неформальної освіти широко використовуються інноваційні підходи, методи та технології навчання (Романишин, 2023).

Згідно з Національним інститутом стратегічних досліджень України, неформальна освіта охоплює різноманітні форми навчання та саморозвитку, які відбуваються поза традиційним освітнім середовищем та базуються на активній участі індивідів у культурно-освітньому просторі (Освіта впродовж життя, 2016).

У контексті нашого дослідження відзначимо, що неформальна освіта сприяє розвитку особистості педагога та його самоосвіті, дає можливість педагогам ділитися своїм досвідом та знаннями з іншими та створює умови для творчого саморозвитку педагогів.

З іншого боку, інформальна освіта, що відбувається в повсякденному професійному житті, також має величезний потенціал у навчанні та саморозвитку. Дослідники (Бартків О., Дурманенко Є., Дурманенко О.) трактують її як процес і результат стихійного, самотійно організованого, неінституціоналізованого вдосконалення власних компетентностей, через різні форми здобуття знань. За їх висновками, інформальна освіта потрібна для особистісного та професійного становлення/розвитку, мотивує особистість до самоосвітньої діяльності в зручний час та в певній локації, а також є гнучкою за змістом та методами. До форм інформальної освіти відносимо відвідування театрів/кіно, перегляди новин, телепередач, відео-презентацій, відео-лекторіїв, конференцій, вебінарів, семінарів, курсів, тренінгів; участь у громадських проєктах, мотиваційних лекціях тощо; до методів – читання літератури, роботу з інформаційними гаджетами, презентації доповідей тощо (Бартків, 2023).

Згідно з проведеним аналізом, стверджуємо, що роль інформальної освіти в підвищенні кваліфікації педагогів знаходиться в площині доповнення та поглиблення знань, отриманих у межах формальної та неформальної освіти. Вважаємо, що інформальна освіта сприяє розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності педагогів, дозволяє їм бути в курсі останніх тенденцій у своїй галузі та створює умови для їх самореалізації та саморозвитку.

Дослідження проблеми впливу неформальної та інформальної освіти на підвищення кваліфікації педагогічного персоналу дозволяє зробити висновок про те, що цей вплив визначається комплексом факторів, що сприяють розвитку та професійному зростанню педагогів. Зокрема, підвищення рівня знань, умінь та навичок, що надає неформальна та інформальна освіта, стимулює активність педагогів у набутті нових компетентностей та адаптації до сучасних вимог освітнього процесу. Розвиток особистісно-професійних компетентностей, спричинений цими формами навчання, сприяє покращенню якості навчання та виховання, відкриваючи нові можливості для реалізації творчого потенціалу педагогів. Зазначена впливова роль неформальної та інформальної освіти відкриває перспективи для збагачення та вдосконалення професійного середовища педагогічного колективу, що є однією з ключових передумов покращення якості освітнього процесу в сучасному світі.

Ураховуючи вищевикладене, ці форми освіти дозволяють педагогам збагачувати свій професійний арсенал, розширювати світогляд та розвивати критичне і креативне мислення. Вони створюють можливості для обміну досвідом із колегами, взаємного навчання та вдосконалення особистих та професійних компетентностей. Такі підходи не тільки сприяють підвищенню якості освіти, а й допомагають педагогам адаптуватися до змін в освітньому середовищі та ефективно впроваджувати інноваційні методи та підходи до навчання.

Нормативно-правова база у сфері неперервної освіти в країнах Європейського Союзу ґрунтується на низці законодавчих актів, документів та програм, спрямованих на регулювання та розвиток цієї області. Проаналізуємо деякі з ключових законодавчих актів та документів більш детально.

Директива Європейського Парламенту та Ради 2005/36/EC, відома також як «Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications», є ключовим законодавчим актом у сфері визнання професійних кваліфікацій у країнах Європейського Союзу (Directive 2005/36/EC). Цей документ створено для сприяння внутрішній мобільності працівників у Європейському Союзі шляхом спрощення процедур визнання їхніх професійних кваліфікацій. Основна мета полягає в забезпеченні вільного руху працівників та сприянні економічному розвитку. Він також визначає процедури для визнання кваліфікацій, включаючи випробування та інші вимоги, які можуть бути застосовані для забезпечення відповідності кваліфікацій стандартам країни-члена, яка проводить процедуру визнання професійних кваліфікацій для різних професійних груп, включаючи педагогічний персонал. Це охоплює не лише освіту, отриману в університетах, але й кваліфікації, отримані через практичний досвід або навчання за межами формальної системи освіти.

Основоположним для визнання й валідації неформальної та інформальної освіти в ЄС є документ «Рекомендація Ради Європейського Союзу від 20 грудня 2012 року про валідацію неформального та інформального навчання» (Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning). Закцентуємо, що цей документ ставить перед країнами-членами ЄС завдання з визнання і валідації неформального та інформального навчання. Основна мета цієї рекомендації полягає в сприянні доступу до освіти і навчання для всіх, зокрема тих, хто набув

знання та навички поза офіційними закладами освіти (Council Recommendation, 2012).

Аналіз цього документу вказує на такі ключові аспекти:

- визначення термінів (Рекомендація надає чітке визначення неформального та інформального навчання, щоб уникнути непорозумінь та уточнити їх роль у системі освіти);

- механізми валідації (документ розглядає різні методи та процедури валідації неформального й інформального навчання, які можуть використовуватися для визнання отриманих навичок і компетентностей);

- роль держави та освітніх установ (Рекомендація робить акцент на важливості залучення держави та освітніх установ до процесу валідації неформального та інформального навчання та надає рекомендації щодо створення відповідної інфраструктури);

- міжнародна співпраця (документ також підкреслює важливість міжнародної співпраці в питаннях валідації неформального та інформального навчання, особливо в контексті зміцнення міжнародного визнання отриманих компетентностей).

Отже, цей документ визначає стандарти та рекомендації для забезпечення більшої доступності та визнання навчального досвіду, отриманого поза традиційними освітніми установами.

Наступною ініціативою, спрямованою на модернізацію систем освіти та навчання в Європейському Союзі, є Стратегія Європейського Союзу «ЕТ 2030» (European Union's Strategy for Education and Training 2030). Зауважимо, що зазначений документ ґрунтується на Стратегії Європейського Союзу «ЕТ 2020» і є його логічним продовженням. Основні цілі стратегії «ЕТ 2030» включають покращення якості та ефективності систем освіти та навчання, підвищенню кваліфікації забезпечення доступності та сприяння залученості всіх громадян Європейського Союзу, а також сприяння інноваційному розвитку в галузі професійної освіти та навчання (European Union's Strategy, 2021).

З метою досягнення цих цілей у межах стратегії «ЕТ 2030» розробляються та впроваджуються різноманітні заходи, такі як створення нових освітніх програм, підвищення якості викладання та оцінювання навчальних досягнень, підтримка вчителів у професійному зростанні, розвиток інфраструктури для освіти, просування інклюзивної освіти тощо.

Підкреслимо, що одним із ключових елементів цієї стратегії є впровадження неформальної освіти для педагогічного персоналу з метою підвищення їхньої кваліфікації. І ставить низку завдань для її розвитку. Зазначимо, що в документі йде мова про розвиток неформальної освіти шляхом створення стимулів для педагогічного персоналу брати участь у неформальних навчальних заходах, таких як семінари, майстер-класи, конференції та тренінги; про створення умов для співпраці між установами освіти, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для створення програм неформальної освіти для педагогічного персоналу; про встановлення механізмів визнання та підтвердження досягнень у неформальному навчанні, щоб педагоги могли отримати відповідні сертифікати чи документи про здобуття кваліфікації; про фінансування та підтримку ініціатив у сфері неформальної освіти для педагогічного персоналу, таких як програми обміну досвідом, менторство та розвиток кар'єрних можливостей; про систему моніторингу та оцінки ефективності програм неформальної освіти для педагогічного персоналу з метою постійного вдосконалення цих ініціатив.

Таким чином, аналіз стратегії «ЕТ 2030» з точки зору неформальної освіти й підвищення кваліфікації педагогічного персоналу вказує на потенціал цього документа у сприянні розвитку та підтримці неформальних навчальних ініціатив для педагогічного персоналу в країнах Європейського Союзу.

Наступною флагманською ініціативою Європейського Союзу у сфері освіти, навчання, молоді та спорту, що відіграє значну роль у просуванні неформальної та інформальної освіти для підвищення кваліфікації педагогічного персоналу, є Програма Еразмус+. Вона надає можливості мобільності для педагогічного персоналу, що сприяє їхньому професійному зростанню. Учасники можуть брати участь у навчанні персоналу та виконанні навчальних завдань у різних освітніх установах та культурних середовищах. Беручи участь у цих мобільних заходах, освітяни можуть розширити свій професійний арсенал, отримати нові навички та підвищити свої педагогічні компетенції (*Program «Erasmus+»*).

Аналіз документу дозволяє виявити підтримку фінансування проєктів з розбудови потенціалу, спрямовані на підвищення якості та актуальності систем освіти в країнах-партнерах. Ці проєкти часто включають заходи, присвячені підготовці та професійному розвитку

педагогів, з особливим наголосом на підходах до неформального навчання. Беручи участь в ініціативах із розбудови потенціалу, педагогічний персонал може отримати доступ до високоякісних навчальних програм, практикумів і семінарів, спрямованих на вдосконалення їхніх педагогічних навичок і компетентностей.

Родзинкою Програми є сприяння визнанню й підтвердженню результатів неформального навчання, досягнутих педагогічним персоналом під час мобільності та участі в різних освітніх програмах. Завдяки системі Europass та іншим інструментам визнання вчителів можуть документувати свій досвід навчання, набуті навички та компетентності, що сприяє отриманню відповідної кваліфікації.

Вважаємо, що програма Erasmus+ слугує каталізатором для просування ініціатив неформальної освіти, спрямованих на підвищення професійного розвитку педагогічного персоналу. За допомогою різноманітних заходів програма сприяє міжнародній співпраці та інноваціям, а також підтримує можливості навчання протягом усього життя для освітян у всій Європі та поза її межами.

Таким чином, аналіз нормативно-правової бази у сфері неформальної та інформальної освіти в країнах Європейського Союзу відображає важливі законодавчі акти, що регулюють систему професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу. Ця база включає в себе різноманітні закони, постанови, директиви та стратегії, спрямовані на забезпечення якості освіти та розвиток професійної культури педагогів. Нормативно-правові акти визначають права та обов'язки педагогічного персоналу, порядок отримання педагогічної освіти, механізми атестації та підвищення кваліфікації, а також засоби контролю за якістю навчання та професійного зростання. Ці нормативно-правові документи відображають засади демократії, гуманізму та принципи рівності доступу до освіти, що є основоположними для сучасного освітнього процесу в Європейському Союзі. Крім того, вони враховують потреби суспільства у висококваліфікованих та компетентних педагогах, які здатні ефективно впроваджувати інноваційні методи й підходи до навчання, сприяючи тим самим сталому розвитку освіти і суспільства в цілому.

Однак, зацентруємо, що ці нормативно-правові документи лише створюють основу, на якій базуються конкретні стратегії та ініціативи кожної країни Європейського Союзу щодо навчання й підвищення кваліфікації педагогічного персоналу. Тому організація навчання та

підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в країнах Європейського Союзу ґрунтується на комплексному підході, який включає різноманітні стратегії та інструменти. Зокрема, важливе значення має наявність національних ініціатив, спрямованих на підвищення якості освіти та розвиток професійних навичок педагогічного персоналу.

У низці країн Європейського Союзу спостерігається активна реалізація програм та проєктів, спрямованих на підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Ці програми зазвичай включають у себе навчальні курси, тренінги, семінари, майстер-класи та інші форми професійного розвитку, спрямовані на розвиток не лише фахових компетентностей, але й педагогічних навичок.

Практика свідчить, що ефективність таких програм залежить від ретельного планування, якісної підготовки викладачів та належної організації навчального процесу. Також важливою є наявність механізмів оцінки результатів навчання та впровадження змін у відповідь на виявлені потреби.

Національні уряди спільно з освітніми установами активно впроваджують інноваційні підходи, такі як використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, розвиток освітніх платформ та відкритих онлайн-курсів.

Однак, необхідно зазначити, що практика організації навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в країнах Європейського Союзу може відрізнятися залежно від конкретних умов і ресурсів кожної країни. Ураховуючи це, важливо впроваджувати індивідуально підібрані стратегії, які враховують потреби та можливості педагогічного персоналу кожної конкретної країни.

Дослідження нормативно-правового регулювання та наукових досліджень у сфері неформальної та інформальної освіти в країнах Європейського Союзу нами визначено такі основні тенденції в організації навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу: інтеграція неформальної та інформальної освіти в систему неперервної освіти, створення мережі професійного співробітництва, розвиток технологій в освітньому процесі, акцент на розвиток ключових компетентностей, фокус на індивідуальному підході, забезпеченні доступності та рівності. З метою кращого розуміння їх сутності та впливу на сучасну освітню систему пропонуємо перейти до детального розгляду кожної з них.

Інтеграція неформальної та інформальної освіти в систему неперервної освіти педагогічного персоналу є однією з провідних тенденцій в організації навчання та підвищення кваліфікації в Європейському Союзі. Ця стратегія передбачає інтегрування різноманітних форм навчання, що відбуваються поза традиційними освітніми установами, у систему професійного розвитку педагогічного персоналу, а також розвиток міждисциплінарних підходів до навчання, орієнтацію на індивідуальні потреби та інтереси педагогів і використання різноманітних освітніх ресурсів та технологій. Неформальна освіта, яка включає в себе навчальні заходи та активності, що відбуваються в позаурочний час та поза офіційними навчальними програмами, та інформальна освіта, яка базується на непланованих, неструктурованих способах навчання в повсякденному житті, вбудовуються в професійну підготовку педагогів з метою забезпечення їхньої компетентності та адаптації до сучасних викликів у сфері освіти. Це дозволяє педагогам набувати нові знання та навички в контексті своєї професійної діяльності, розвивати творчий потенціал та ефективно впроваджувати інноваційні підходи в навчальний процес. Інтеграція неформальної та інформальної освіти доповнює традиційні форми професійного навчання, забезпечуючи педагогам більше можливостей для саморозвитку та підвищення якості освіти.

Наступною ключовою тенденцією в контексті неформальної та інформальної освіти для навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в Європейському Союзі є створення мереж професійного співробітництва. Ця тенденція передбачає запровадження ініціатив, спрямованих на створення мереж професійного співробітництва, де педагоги можуть обмінюватися досвідом, ресурсами та ідеями, спрямованими на професійний розвиток.

Мережі професійного співробітництва надають педагогам можливість спілкуватися, співпрацювати та взаємодіяти з колегами як на локальному, так і на міжнародному рівні. Ці мережі створюються на основі спільних інтересів та потреб учасників і можуть включати в себе широкий спектр освітніх установ, організацій та ініціатив.

У межах таких мереж проводяться різноманітні заходи, такі як семінари, воркшопи, тренінги, конференції та інші події, спрямовані на обмін знаннями та навичками. Крім того, вони можуть сприяти створенню спільних проєктів та ініціатив, спрямованих на вирішення спільних проблем та викликів у сфері освіти.

Вважаємо, що такий підхід стимулює активну взаємодію між педагогами, забезпечуючи їм доступ до експертної підтримки й можливостей для самовдосконалення та підтримує постійне професійне зростання.

На нашу думку, розвиток технологій в освітньому процесі є суттєвою тенденцією в контексті неформальної та інформальної освіти для навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в Європейському Союзі. Ця тенденція визначається використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), онлайн-ресурсів, веб-платформ та інших цифрових засобів для забезпечення доступу до освітніх можливостей та ресурсів.

Одним із ключових аспектів розвитку технологій в освітньому процесі є зростання доступності й розширення можливостей для дистанційного навчання. Використання віддалених навчальних платформ, веб-семінарів, онлайн-курсів та відкритих освітніх ресурсів дозволяє педагогам отримувати нові знання та навички, не обмежуючись географічною локацією чи робочим часом. Це відкриває широкі можливості для самостійного навчання та саморозвитку вчителів у зручний для них час та у зручному місці.

Крім того, розвиток технологій в освітньому процесі сприяє інноваціям у методах навчання та організації освітнього процесу. Упровадження інтерактивних навчальних платформ, віртуальної реальності, адаптивних навчальних систем та інших технологічних інструментів дозволяє створювати більш ефективне та захоплююче освітнє середовище. Це сприяє покращенню залучення учнів до навчання, стимулює їхній інтерес до здобуття знань та сприяє розвитку їхніх навичок та компетентностей.

Таким чином, розвиток технологій в освітньому процесі відкриває нові можливості для педагогічного персоналу в Європейському Союзі, сприяючи їхньому професійному зростанню та підвищенню якості освіти через використання сучасних цифрових інструментів та інноваційних підходів до навчання.

Дослідження показало, що акцент на розвиток ключових компетентностей представляє собою важливу тенденцію в контексті неформальної та інформальної освіти для навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу в Європейському Союзі. Ця тенденція орієнтується на розвиток широкого спектру ключових

навичок, які є необхідними для успішної діяльності педагогів у сучасному освітньому середовищі.

Перш за все, акцент на розвиток ключових компетентностей передбачає спрямування зусиль на формування загальних навичок, таких як комунікація, співпраця, критичне мислення, творчість та розв'язання проблем. Ці навички вважаються основними для успішної роботи педагогів у різних контекстах навчання та сприяють їхній професійній компетентності.

Крім того, акцент на розвиток ключових компетентностей передбачає врахування потреб індивідуального розвитку кожного педагога. Це означає створення персоналізованих навчальних програм та індивідуальних планів професійного росту, які враховують поточні навички, інтереси та потреби педагога, що сприяє забезпеченню ефективного навчання та підвищенню мотивації до саморозвитку.

Зазначимо, що зростаюча роль технологій у навчанні створює потребу в цифровій грамотності серед педагогів. Це включає вміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології для навчання та розвитку учнів.

Ураховуючи, що сучасний світ стає все більш глобалізованим, міжкультурна компетентність стає необхідністю для педагогів. Це включає в себе здатність розуміти та взаємодіяти з представниками різних культур, релігій, етнічних груп та соціальних шарів. Розвиток цієї компетентності допомагає створювати толерантне та відкрите середовище для навчання, де кожен учень відчуває себе зрозумілим та поважаним.

Нарешті, здатність до колективної співпраці є ключовою для успішної роботи в сучасній освіті. Педагоги повинні бути здатні працювати в команді з іншими вчителями, адміністрацією, батьками та іншими учасниками освітнього процесу, щоб досягти спільних цілей і забезпечити найкращі умови для навчання та розвитку своїх учнів.

Крім того, акцент на розвиток ключових компетентностей передбачає використання інноваційних методів та підходів до навчання, спрямованих на практичне засвоєння та застосування ключових навичок у реальних ситуаціях. Це може включати в себе професійні тренінги, майстер-класи, симуляційні вправи та проєктну діяльність, які допомагають педагогам здобути практичний досвід та вирішувати реальні проблеми, з якими вони стикаються у своїй роботі.

Отже, акцент на розвиток ключових компетентностей в навчанні та підвищенні кваліфікації педагогічного персоналу відображає важливу тенденцію в сучасній освіті, спрямовану на підготовку компетентних та висококваліфікованих педагогів, здатних ефективно впроваджувати інноваційні підходи до навчання та виховання учнів.

Наступна тенденція відображає зростаючу увагу до індивідуальних потреб, інтересів та можливостей кожного педагога в підвищенні кваліфікації та професійного розвитку. Тому фокус на індивідуальному підході займає важливе місце серед визначених тенденцій.

У цьому контексті розробка персоналізованих програм навчання, забезпечення персоналізованих освітніх траєкторій для кожного педагога, ураховуючи його поточний рівень знань, досвід, особистісні характеристики та професійні цілі стає важливою складовою індивідуалізованого підходу та значимим елементом організації навчальних заходів. Це передбачає можливість вибору навчальних програм, курсів, тренінгів та інших форм навчання, що найкращим чином відповідають потребам кожного конкретного вчителя.

Крім того, індивідуальний підхід передбачає активне залучення педагогів до процесу планування та визначення своїх професійних цілей. Це може включати в себе проведення індивідуальних консультацій, асесментів компетентностей (процес оцінки та визначення рівня знань, навичок, умінь та властивостей людини у певній галузі або професійному контексті), а також створення індивідуальних навчальних планів із метою досягнення педагогічних цілей та професійного зростання. Вважаємо, що такий підхід сприяє більш ефективному використанню навчальних ресурсів, підвищує мотивацію педагогів до навчання та підвищення кваліфікації, а також сприяє розвитку саморегуляції та самостійності у професійному розвитку кожного педагога.

Проведений аналіз нормативно-правової бази дозволив зробити висновок, що забезпечення доступності та рівності в контексті неформальної та інформальної освіти, навчання й підвищення кваліфікації педагогічного персоналу є ключовою тенденцією, яка визначає сучасний напрям розвитку освітньої сфери. Ця тенденція відображає стратегічний підхід до створення умов для залучення широкого кола педагогічних працівників до можливостей неперервного професійного зростання.

Перш за все, забезпечення доступності та рівності передбачає створення широкого спектру освітніх можливостей, які були би

відкриті для всіх категорій педагогів, незалежно від їхнього соціального, економічного або культурного статусу. Це означає розробку та впровадження різноманітних програм навчання та підвищення кваліфікації, які враховують індивідуальні потреби та можливості кожного педагога.

Для забезпечення рівності доступу до освітніх можливостей важливо розробляти гнучкі підходи до організації навчальних заходів, що враховують різноманітність потреб та контекстів, у яких діють педагоги. Це може включати розробку онлайн-курсів, дистанційні програми, а також організацію навчання на місцях, які легко доступні для всіх зацікавлених сторін.

Крім того, для забезпечення рівності участі у професійному розвитку важливо розвивати механізми підтримки та фінансування, які би забезпечували можливість отримання освіти всіма, хто цього прагне. Це може включати надання грантів, стипендій або інших форм фінансової підтримки для участі в навчальних програмах та заходах з підвищення кваліфікації.

Таким чином, упровадження політик інклюзивності та рівного доступу до професійного розвитку стає важливим завданням організації навчання педагогічного персоналу в Європейському союзі.

На нашу думку, окреслені тенденції відображають важливі зміни у способах організації навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу, спрямовані на підтримку сталого розвитку освіти та підвищення якості навчання.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що неформальна та інформальна освіта є важливим компонентом професійного розвитку педагогів у Європейському Союзі. Вони стимулюють постійне самовдосконалення, сприяють активному вирішенню професійних завдань та відкривають нові можливості для творчого розвитку особистості вчителя.

Підкреслимо, що врахування аналізу європейського досвіду в підвищенні якості освіти через неформальну та інформальну освіту, дозволило надати ряд конкретних рекомендацій для адаптації визначених тенденцій у вітчизняній практиці: розробка та впровадження програм професійного розвитку для педагогічного персоналу, що враховують індивідуальні потреби та можливості вчителів у розвитку ключових компетентностей; створення

інноваційних методик та інструментів оцінювання ключових компетентностей учителів, які відповідають вимогам сучасного освітнього процесу; підтримка ініціатив з розвитку технологічної грамотності серед педагогічного персоналу, включаючи навчання використанню сучасних засобів та методів навчання; сприяння створенню мереж професійного співробітництва між учасниками освітнього процесу для обміну досвідом та найкращими практиками в сфері підвищення кваліфікації; розробка та впровадження програм національного рівня з підтримки доступності та рівності в навчанні, спрямованих на зменшення рівнів відставання та підвищення якості освіти для всіх учнів. Зазначимо, що надані рекомендації для адаптації визначених тенденцій у вітчизняній практиці будуть сприяти покращенню якості неформальної та інформальної освіти педагогічного персоналу. Таким чином, неформальна та інформальна освіта визнаються ключовими факторами в підвищенні професійного рівня педагогічного персоналу та покращенні якості освіти в цілому.

Продовження наукових досліджень у цій області може сприяти подальшому вдосконаленню методик та підходів до навчання педагогів, а також розробці ефективних стратегій упровадження неформальної та інформальної освіти в систему професійного розвитку педагогічного персоналу. Додаткові дослідження можуть також розглядати вплив цих стратегій на якість освіти, успішність учнів та загальний розвиток суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

- Бартків, О. С. Дурманенко, Є. А., Дурманенко, О. Л. . (2023). Інформальна освіта у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів. *Інноваційна педагогіка, Вип. 55, Том 1*, 100-104 (Bartkiv, O. S., Durmanenko, Ye. A., Durmanenko, O. L. (2023). Informal Education in the Process of Professional Training of Future Teachers. *Innovative Pedagogy, Issue 55, Vol. 1*, 100-104).
- Закон України «Про освіту» (2017). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Law of Ukraine "On Education" (2017). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).
- Мартинець, Л. А. (2017). Залучення педагогів до професійного розвитку у неформальній та інформальній освіті. *Освіта та розвиток обдарованої особистості, (61).06*, 15-16 (Martynets, L. A. (2017). Involvement of educators in professional development in non-formal and informal education. *Education and Development of Gifted Personality, (61).06*, 15-16).
- Освіта впродовж життя: світовий досвід та українська практика (2016). Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/> (дата звернення 13.12.2023). (*Lifelong Learning: Global Experience and Ukrainian Practice* (2016). Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>).

Романишин, Ю. Л., Бохонько, Є. О., Мостович, А. М. (2023). Неформальна та інформальна освіта дорослих в Україні. *Інноваційна педагогіка*, Вип. 63, Том 2, 153-156 (Romanyshyn, Yu. L., Bohonko, Ye. O., Mostovych, A. M. (2023). Non-formal and informal education of adults in Ukraine. *Innovative Pedagogy*, Issue 63, Vol. 2, 153-156).

Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning (2012). Retrieved from: https://www.cedefop.europa.eu/files/Council_Recommendation_on_the_validation_20_December_2012.pdf.

Directive 2005/36/EC on the recognition of professional qualifications (2005). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2005/36/oj>.

European Union's Strategy for Education and Training 2030 (2021). Retrieved from: <https://www.education.gouv.fr/media/89411/download>.

Program «Erasmus+». Retrieved from: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>.

SUMMARY

Huzenko Oksana. Contemporary trends in teacher training and development: analysis of the European Union experience in the context of non-formal and informal education.

The article explores the crucial role of training and continuous professional development of teaching staff in the modern education system. The analysis focuses on various aspects of this process, including the alignment of qualifications with the demands of the contemporary educational environment, stimulating teachers' creative potential, increasing their motivation, and impacting learning outcomes. It also considers the significance of different forms of education, including formal, non-formal, and informal education, with a particular emphasis on non-formal and informal education, which provide additional opportunities for enriching teachers' professional development. The author argues that these forms of education foster knowledge exchange among colleagues, mutual learning, and the enhancement of personal and professional competences. Such approaches not only contribute to the improvement of education quality but also assist teachers in adapting to changes in the educational environment and effectively implementing innovative teaching methods and approaches.

Additionally, the article analyzes the regulatory framework regarding lifelong learning in the European Union countries, identifying key trends (integration of non-formal and informal education into the lifelong learning system, establishment of professional cooperation networks, development of technology in the educational process, emphasis on the development of key competences, focus on individualized approaches, ensuring accessibility and equity) in organizing training and development of teaching staff in the context of non-formal and informal education. Revealing these aspects contributes to a better understanding of the importance and impact of education on enhancing teachers' professional competence and, ultimately, improving the quality of education as a whole. For a deeper understanding of the significance and impact of the identified trends on the modern education system, a detailed examination of each is proposed.

The article also offers specific recommendations for adapting the identified trends in national practice to enhance the quality of pedagogical education and increase the professional competence of teaching staff.

Key words: continuous education, non-formal education, informal education, postgraduate teacher training, professional competence, competences assessment, teaching staff, trends.